

1

Σήμερα, 21 Οκτωβρίου του 2002, είναι η Μέρα της Μητέρας. Για να τη γιορτάσω πραγματικά, για να τη γιορτάσω όπως έπρεπε να την είχα γιορτάσει εδώ και χρόνια, για να τη γιορτάσω όπως ποτέ δεν τόλμησα να τη γιορτάσω, για να ξεμπερδεύω μ' αυτή τη σχέση που δεν είναι ούτε αισχρή ούτε διαβολική αλλά απλώς ηλίθια, μια ηλίθια και ασφυκτική σχέση που μας δένει ανέκαθεν, για να μην υπάρξει πια ούτε για σένα ούτε για μένα άλλη Μέρα της Μητέρας, για όλους αυτούς τους λόγους μαζί, σήμερα, μαμά, θα σε σκοτώσω.

Τον *Πόλεμο των κόσμων* τον είδαμε στο *Άστορ*. Πήγαμε με τον μπαμπά και τον Σέρχιο. Τον μπαμπά δεν τον ενδιέφεραν τέτοιες ταινίες. Έπασχε από ριζική αδυναμία να προσεγγίσει το φανταστικό, πράγμα που κληρονόμησε, υποθέτω, από τον πατέρα του, διότι πάντοτε τον ανέφερε, όταν βγαίναμε από τέτοια έργα. Ο πατέρας μου, έλεγε ο μπαμπάς, σ' αυτές τις περιπτώσεις έλεγε τι *amanse!* Δεν ξέρω τι πάει να πει *amanse*. Ούτε καν ξέρω αν η λέξη υπάρχει. Ο μπαμπάς έλεγε ότι ήταν γίντις, επειδή αυτή ήταν η γλώσσα που μιλούσε ο πατέρας του, ο οποίος έλεγε τι *amanse*, όταν ήθελε να πει τι παραμύθια, τι ανοησίες ή –ο μπαμπάς το μετάφραζε κι έτσι– τι πουρδες. Συνήθως πρόσθετε κι άλλες δύο λέξεις, εξίσου όμως απόκρυφες. Διότι ολόκληρη η φράση που

έλεγε ο μπαμπάς του μπαμπά ήταν: *amanse af den boiden*. Έτσι τουλάχιστον έμεινε στις αναμνήσεις μου. *Amanse af den boiden* ήταν κάτι περισσότερο από *amanse*, ήταν: παραμύθι που δεν το πιστεύει κανένας ή παραμύθι που πιστεύουν μόνο οι χαζοί. Έτσι, όταν βγήκαμε από το *Αστορ* και προτού καλά καλά προλάβω να ψάξω στον ουρανό για διαστημόπλοια των αρειανών, άκουσα τον μπαμπά να αγανακτεί: Τι *amanse!* *Amanse af den boiden!* Και ντράπηκα. Κι έπαψα να σκέφτομαι τους αρειανούς και σκέφτηκα, γι' άλλη μια φορά, ότι ο μπαμπάς ήταν εβραίος, ένας εβραίος που πετούσε φράσεις στα γίντις έξω από τον κινηματογράφο μέσα σ' όλο τον κόσμο. Πίστευα πως ο εξευτελισμός μου ήταν απέραντος, πως όλοι μας κοιτάζαν και σκέφτονταν *αυτοί είναι εβραίοι*, και δεν ήθελα να είμαι εβραίος, ήθελα να γίνω σαν τον μπαμπά αλλά όχι εβραίος. Ήθελα να είμαι σαν και σένα, καθολικός. Μόνο αυτό ήθελα από σένα και μονάχα αυτό μπορούσες να μου δώσεις. Κάτι που δεν ήταν δικό σου, κάτι που το κληρονομησες, που το είχες τυχαία. Κάτι όμως πολύ δυνατό. Καθολικός. Αχ, γριά, πόσο ήθελα να γίνω ένας καλός καθολικός γιος.

Πήγαμε να φάμε στο *Τσικίν*. Κι εσύ είχες (ξαφνιάστηκα που σε είδα) εκείνη την τόσο υπερβολική έκφραση τρόμου που τόσο απεχθάνομαι. Αυτή που γουρλώνεις πολύ τα μάτια και κουνάς το κεφάλι. Και άρχισες να μιλάς για την ταινία. Είπες ότι για σένα δεν ήταν *amanse*, μπαμπά, είπες στον μπαμπά, ήταν αλήθεια, πίστευες, αυτό θα συνέβαινε τελικά, μια μέρα θα έρχονταν εκείνοι εκεί, οι αρειανοί, μπαμπά (διότι τον μπαμπά τον έλεγες *μπαμπά* κι εκείνος σ' έλεγε *μαμά*, μια που ήσασταν περισσότερο γονείς παρά σύζυγοι), οι αρειανοί, είπες πάλι, θα φτάσουν, θα έρθουν, και ο Σέρχιο με κοιτάξε και γελάσαμε και οι δύο και καταλάβαμε ότι και οι δύο σκεφτήκαμε το ίδιο, πάλι λέει βλακείες η μαμά, διότι αυτό ήσουν για μας, μαμά, μια ανόητη, μια απείρως ανόητη γυναίκα, κι επιπλέον απρόβλεπτη, διότι ήταν τόσο αβυσσαλέα

η βλακεία σου που ποτέ δεν κατάφερα να την προσεγγίσω. Εν μέρει, υποθέτω, από το φόβο (από τον βαθύτατο τρόμο) πως αν έφτανα ως εκεί, σ' εκείνη την άβυσσο, ίσως να μη συναντούσα εσένα, αλλά εμένα.

Αυτή είναι η τελευταία μου επίσκεψη, μαμά. Δεν μπορώ άλλο να περιμένω να πεθάνεις. Δεν μπορώ να πεθάνω περιμένοντας το θάνατό σου. Φαίνεσαι τόσο γαλήνια σήμερα. Το Τέρας αναπαύεται, θα έλεγα. Ζήτησα να σου δίνουν πέντε σταγόνες Haloridol δύο φορές την ημέρα. Ίσως υποχωρήσει λίγο η παράνοιά σου. Ίσως πάψεις να φαντάζεσαι ότι η μαγειρίσσα δηλητηριάζει το φαγητό. Ίσως πάψεις να απαιτείς να την απολύσουν. Θα μείνω εδώ ολόκληρη την ευλογημένη μέρα, την ευλογημένη Μέρα της Μητέρας. Χαμογέλασε τουλάχιστον λιγάκι. Συνεχώς μου ζητάς να έρχομαι κι όταν σου κάνω τη χάρη ούτε ένα χαμόγελο. Είμαι εδώ και θα μείνω ως το τέλος. Το δικό σου.

Τον Νοέμβριο του '76 αποφάσισα να φύγω. Πήγα να δω τον μπαμπά και τον ρώτησα αν μπορούσε να μου στέλνει το μηνιαίο μου εισόδημα στον Καναδά, τον παγωμένο τόπο όπου αποφάσισα να εξοριστώ. Τι να σου κάνω τώρα εγώ, μου απάντησε, αφού μ' έχεις πετάξει έξω από την επιχείρησή; Δεν έχω καμία εξουσία, κανέναν έλεγχο, όλα έμειναν στα χέρια τα δικά σου και του αδερφού σου. Ζήτα από τον αδερφό σου να σου στέλνει τα λεφτά.

Το ξέρεις πως εγώ τον Σέρχιο δεν τον εμπιστεύομαι.

Τον εμπιστεύτηκες για να τον κάνεις σύμμαχό σου εναντίον μου.

Θα με σκοτώσουν αν μείνω εδώ.

Μην υπερβάλλεις, όλος ο κόσμος υπερβάλλει. Εξάλλου τι περιμένατε; Τι γυρεύετε τώρα; Τη δικαιοσύνη των αστών μήπως;

Αυτή που την περιφρονούσατε, που δίνατε μάχες και σκοτώνατε για να την εξαλείψετε;

Μα εσύ με μισείς.

Εγώ όμως δεν σε πέταξα έξω από πουθενά. Ούτε συμμαχήσα με κανέναν εναντίον σου.

Όπως βλέπεις, ήταν ένας παλιόγερος, μ' όλη τη σημασία της λέξης. Εκείνον όμως μπόρεσα να τον αγαπήσω και (στα ενδιαμέσα των συγκρούσεων) μ' αγάπησε κι αυτός, μ' αγάπησε όσο μπορούσε, όσο ήξερε, και δεν είναι λίγο. Τι μεγάλη κουβέντα, ε; Αγάπη. Απ' όλες τις λέξεις που ξέρω, είναι αυτή που λιγότερο συνδέω μ' εσένα.

Ρώτησα αν σου είχαν δώσει το Haloridol. Όχι, είπαν. Χρειάζονταν συνταγή γιατρού ή να τους μιλούσε ο Μπρασλάβσκι, να τους έδινε εντολή να σου το δώσουν. Είναι ηλίθιοι. Λες και δεν ξέρουν ότι έχω ρωτήσει πρώτα τον Μπρασλάβσκι για όλα αυτά. Τι νομίζουν; Ότι θέλω να σε δηλητηριάσω;

Το γηροκομείο ονομάζεται *Ορίζοντας*. Ο γιατρός Γκαρσία Μπλάνκο, μπλάνκο όπως λευκός (τον οποίο γνώρισα πρώτα, διότι δέχεται ο ίδιος τους πελάτες, συζητά μαζί τους και τους πληροφορεί πόσο κοστίζει να βάλεις τη μητέρα σου εκεί, στο γηροκομείο, στον *Ορίζοντά* του), δεν είναι χοντρός αλλά έτσι δείχνει. Ίσως φταίει το προγούλι, ίσως η κοιλιά που δεν τον ευνοεί, ίσως τα παχιά του χείλη ή –στοιχείο καθοριστικό– ίσως φταίει ο ιδρώτας, διότι οι χοντροί ιδρώνουν πάντα, ακόμη κι όταν αδυνατίζουν. Από την άλλη αποπνέει μια κομψότητα, μια αόριστη ανωτερότητα που ίσως οφείλεται στην πίπα του (καπνίζει πίπα), ή στο εγγλέζικο γιλέκο του, που το κρατά επιμελώς κουμπωμένο, ή στο ηλιοψημένο δέρμα του, στο μαύρισμά του στο σολάριουμ που είναι τόσο πετυχημένο, τόσο υπέροχο που

του χαρίζει έναν αέρα Καραϊβικής ή –καλύτερα– Ινδίας, λες και έχει μόλις επιστέψει από ένα ταξίδι στις αποικίες όπου έπινε το τσάι του με τον Ράντγιαρντ Κίπλινγκ. Για να συνοψίσω, είναι χοντροός όπως ο Γκίντεον Φελ ή ο Σερ Χένρι Μέριβείλ, ήρωες του Τζον Ντίκσον Καρ και οι δύο, που εκπροσωπούν τη βρετανική εκδοχή του πάχους, το οποίο σημαίνει: κομψές, εκλεπτυσμένες φιγούρες, έστω κι αν έχουν δυσκολίες με τον ιδρώτα (που συνήθως είναι περισσότερο *λάμψη* παρά *ιδρώτας*) και επίσης είναι εγκεφαλικός τύπος, σαν τον Σέρλοκ Χολμς ή, τουλάχιστον, καπνίζει πίπα εξίσου καλά. Μπορεί κανείς να πει ότι το βρετανικό στοιχείο είναι το συστατικό στοιχείο του γιατρού Γκαρσία Μπλάνκο. Σε βαθμό που ενσαρκώνει το πιο διάσημο βιβλίο της βρετανικής λογοτεχνίας, το εμπνευσμένο κείμενο του Στίβενσον για τον δόκτορα Τζέκιλ. Διότι ο γιατρός Γκαρσία Μπλάνκο είναι (επιπλέον, ταυτόχρονα και παράλληλα) ο γιατρός Γκαρσία Νέγρο, όπως λέμε μαύρος, γεγονός που κάνει πιο διασκεδαστική αυτή την αφήγηση σε ό,τι αφορά την τερατώδη ανθρώπινη φύση ή, μάλλον, είναι ίσως ακριβέστερο να πει κανείς, το τερατώδες στην ανθρώπινη φύση – το τερατώδες που την κατοικεί χωρίς ωστόσο να την καθορίζει πλήρως.*

Ήταν ένα απόγευμα σαν οποιοδήποτε άλλο. Ωστόσο, για μένα, ήταν το απόγευμα που πήγα τη μητέρα μου στο γηροκομείο του γιατρού Γκαρσία Μπλάνκο (του λευκού που ορισμένες φορές είναι μαύρος, όπως θα δούμε) και το απόγευμα όπου κα-

* Πρόκειται για μια εξαιρετικά αισιόδοξη υπόθεση. Δεν πιστεύω ότι η παρούσα αφήγηση θα αποδείξει ότι το τερατώδες δεν καθορίζει πλήρως την ανθρώπινη φύση αλλά αποτελεί απλώς μία πλευρά της. Πιστεύω ότι το Κακό έχει τόσο έντονη παρουσία στην εξέλιξη της ώστε η τοποθέτηση στη μία ή την άλλη άποψη είναι βεβαιωμένη. Πολύ περισσότερο που μια τέτοια τοποθέτηση εκλαμβάνει τη θετική όψη του ζητήματος: αυτήν που ορίζει το τερατώδες ως μια παράπλευρη εκδοχή, ως μια ακόμη όψη της ανθρώπινης φύσης και όχι συντριπτικά, ως το σύνολό της.

θόμουν απέναντί του έτοιμος να κάνω μια προσωπική συζήτηση μαζί του, συζήτηση μεταξύ ενός διευθυντή γηροκομείου κι ενός άσπλαχνου γιου που μόλις είχε κλείσει εκεί μέσα την καλή του μητερούλα, το πλάσμα που ο ίδιος άσπλαχνος γιος, δηλαδή εγώ, αποκαλούσα Τέρας (το γιατί θα φανεί επίσης παρακάτω).

Ξέρω, είπε, ότι δεν αισθάνεστε καλά αυτή τη στιγμή.

Τον ρώτησα το λόγο.

Κανείς δεν αισθάνεται καλά όταν φέρνει τη μητέρα του στο γηροκομείο.

Του είπα ναι, δεν ένιωθα καλά, ένιωθα ότι του ανέθετα ένα πρόβλημα που θα έπρεπε να το αντιμετωπίσω εγώ.

Το χαμόγελό του ήταν σχεδόν σπλαχνικό. Και ήταν, ταυτόχρονα, η πρώτη μου εικόνα από το γιατρό Γκαρσία Νέγρο. Διότι εκείνο το χαμόγελο ήταν συμπονετικό και συνάμα βαθιά περιφρονητικό: δεν ξέρετε τίποτε ακόμη, κύριε Επιστέιν, μόλις τώρα αρχίζετε να υποψιάζεστε τους λαβυρίνθους αυτού του κόσμου, του κόσμου των μανάδων που δεν πεθαίνουν και των παιδιών που δεν τις ανέχονται κοντά τους, στα καθημερινά γεωγραφικά τους πλάτη. Παιδιά που επιθυμούν το θάνατο των μητέρων αλλά δεν βρίσκουν το θάρρος να το πουν, παιδιά που πληρώνουν, όχι για να τις φροντίζουν στο γηροκομείο αλλά για να μην τις βλέπουν οι ίδιοι ή να τις βλέπουν λίγο ή καθόλου, θα σου δείξω λοιπόν εγώ, μικρό εγωιστικό τέρας, ότι δεν είναι τόσο εύκολο όσο νόμιζες.

Καλό είναι να σας ενημερώσω για ορισμένα πράγματα από τώρα, από την αρχή, όπως λέμε, και όπως πρέπει να γίνεται σ' αυτές τις περιπτώσεις, μια που μόλις τώρα μπήκατε, και κυρίως μόλις μπήκε η μητέρα σας, πιθανώς για πάντα, δηλαδή για να μην ξαναβγεί πιθανώς ποτέ. Μην ταράζεστε: μπορείτε να την πάρετε όποτε θέλετε, αν και κρίνοντας από τη μακρόχρονη εμπειρία μου πάνω στο θέμα, μάλλον δεν θα έχετε μεγάλη διά-

θεση να την πάρετε, και αν σας το λέω αυτό είναι επειδή εσείς πρώτος το θίξατε.

Σταμάτησε και με κοίταξε με το συμπονετικό του χαμόγελο. Εκείνος τα ήξερε όλα κι εγώ τίποτα. Επόμενο ήταν να τον ρωτήσω τι ήταν αυτό που είχα πει, τι ήταν αυτό που τον έκανε να βγάλει αυτό το γρήγορο, κατά κάποιο τρόπο, συμπέρασμα: πως δεν θα ήθελα να βγάλω τη μητέρα μου από το γηροκομείο. Μια φράση που επίσης υπονοούσε πως δεν αγαπούσα τη μητέρα μου, διότι αυτό σημαίνει να μη θέλω να τη βγάλω, ότι δεν την αγαπώ.

Ήταν, είπε ο Γκαρσία Νέγρο, ο τρόπος με τον οποίο θέσατε το ζήτημα. Μου αναθέτετε ένα πρόβλημα, είπατε. Θυμάστε;

Συγκατάνευσα.

Καλώς, κύριε Επστέιν, ξεχάστε το. Δεν μου αναθέτετε κανένα πρόβλημα. Δεν φέρνετε εδώ την κυρία μητέρα σας για να απαλλαγείτε από το πρόβλημα αλλά για να εξακολουθήσετε να έχετε το ίδιο πρόβλημα... απλώς με διαφορετικό τρόπο.

Έσκυψε πάνω μου και, φουτώντας τον δυσώινο καπνό της πίπας του, τυλίχτηκε σε μια ομίχλη που περισσότερο από λονδρέζικη μου φάνταζε σατανική. Δαγκώνοντας τότε την πίπα του και νιώθοντας ενδεχομένως περιφρόνηση, ο γιατρός Γκαρσία Νέγρο κάρφωσε πάνω μου δυο μάτια, που εκείνη τη στιγμή ανακάλυψα πως ήταν σκοτεινά σαν την άβυσσο, και είπε:

Εδώ δεν είναι αποθήκη, κύριε Επστέιν. Δεν φέρατε εδώ τη μητέρα σας για να απαλλαγείτε από κανένα πρόβλημα αλλά για να αποκτήσετε άλλα. Θα είναι βέβαια καινούργια αλλά, πιστέψτε με, εξίσου δύσκολα με τα προηγούμενα.

Κάθισε πάλι στην καρέκλα του, ο καπνός σκόρπισε γύρω του και τα μάτια του ξανάγιναν καλοσυνάτα.

Ωστόσο, όλα θα πάνε καλά.

Δήλωσε ο γιατρός Γκαρσία Μπλάνκο.

Το γηροκομείο (όπως ήδη ανέφερα) ονομάζεται *Ορίζοντας*. Κάποιος μου το σύστησε, δεν έχει σημασία ποιος. Στο Μπελγράνο, μου είπε, υπάρχει ένα πολύ καλό γηροκομείο, με καλή φήμη και βέβαια πολύ ακριβό που λέγεται, μου είπε, *Ορίζοντας*. Τότε σκέφτηκα: ο τύπος που του έδωσε αυτό το όνομα πρέπει να έχει απίθανο χιούμορ, μαύρο φυσικά. Ή μια εξαιρετική ευαισθησία για την αντίφαση εν τοις όροις, αυτό που ονομάζουμε οξύμωρο σχήμα. Διότι το οξύμωρο δεν είναι η αρμονία μεταξύ αντιθέτων της διαλεκτικής αλλά η άβολη συμβίωση δύο αντιφάσεων. Και τίποτα δεν αντιφάσκει περισσότερο μ' ένα *γηροκομείο* από τον *ορίζοντα*. Όταν φτάνεις σ' ένα τέτοιο μέρος (και συνήθως δεν φτάνεις αλλά μάλλον σε πάνε, σε πάνε διότι είσαι πια ανεπανόρθωτα γέρος, ένα χούφταλο που παραπαίει), δεν έχεις πια κανέναν ορίζοντα. Διότι ο ορίζοντας βρίσκεται εκεί δα, στην άκρη του χεριού σου, σε περιμένει, επίκειται, επίκειται απειλητικά και επίφοβα, διότι το μοναδικό επικείμενο που μπορεί να επίκειται είναι ο θάνατος. Όταν η Αλίσια δε Αλμείδα (έτσι ονομάζεται η μητέρα μου) μπήκε στο δωμάτιό της και αντίκρισε τα λουλούδια, τα καδράκια και το παράθυρο που έβλεπε στον κήπο, το φωτιστικό στο ταβάνι, την ντουλάπα και την πόρτα της προσωπικής της τουαλέτας και τις άσπρες παντόφλες που την περίμεναν στα πόδια του κρεβατιού και το κρεβάτι, γύρισε σ' εμένα και με ρώτησε, κοιτώντας με, με ρώτησε:

Σ' αυτό το κρεβάτι θα πεθάνω;

Το βλέμμα μου ήταν γλυκό, μα ακόμη πιο γλυκός ήταν ο τόνος της φωνής μου.

Γιατί, πού θα ήθελες να πεθάνεις;

Κάθισε, χλομή, στο κρεβάτι.

Πουθενά.

Αυτό είναι αδύνατον, καλή μου μανούλα. Κάπου, σε κάποιο μέρος, όλοι μας κάποια στιγμή θα πεθάνουμε. Κι αυτό το κάπου

συνήθως είναι ένα κρεβάτι. Και τούτο εδώ μου φαίνεται εξίσου κατάλληλο με οποιοδήποτε άλλο.

Δεν μ' αρέσει.

Άλλο πράγμα δεν σ' αρέσει. Αυτό που δεν σ' αρέσει είναι που πρέπει να πεθάνεις, γριούλα. Κι αυτό σε κανέναν δεν αρέσει. Όμως έτσι έφτιαξε τα πράγματα ο καλός Θεός.

Αν μ' έπαιρνες να μείνω μαζί σου...

Πάλι θα πέθαινες κάποια στιγμή.

Ναι αλλά κοντά σου.

Και πιο γρήγορα. Γιατί θα σε σκότωνα προτού περάσουν είκοσι τέσσερις ώρες. Τόσο μόνο θα σε άντεχα.

Τι κακό παιδί που είσαι.

Ποτέ δεν ισχυρίστηκα το αντίθετο.

Της υποσχέθηκα –λέγοντας συνειδητά ψέματα– πως θα πήγαινα να τη βλέπω καθημερινά. Επίσης της υποσχέθηκα ότι θα της διάβαζα τα παραμύθια του Όσκαρ Ουάιλντ «Το αηδόνι και το τριαντάφυλλο», «Ο ευτυχισμένος πρίγκιπας» και «Ο εγωιστής γίγαντας», τα ίδια που μου διάβαζε εκείνη όταν ήμουν παιδί. Αυτό όμως ήταν αλήθεια. Αυτό πραγματικά έγινε. Ήταν αλήθεια ότι μου διάβαζε όταν ήμουν μικρός τα παραμύθια αυτά και ήταν επίσης αλήθεια ότι τα ίδια της διάβαζα κι εγώ στο γηροκομείο. Είναι απίστευτο, αλλά ούτε το ένα ούτε το άλλο μας έκανε καλύτερους ανθρώπους.

Ξέχασα κάτι: όταν την πήγα στο γηροκομείο, όταν την έβαλα μπροστά στον τελευταίο ορίζοντά της, ήταν ενενήντα δύο ετών, κι ακόμη δεν είχε μάθει να υποφέρει, ούτε ν' αγαπάει, ούτε να σκέφτεται τους άλλους, δεν είχε μάθει να είναι γενναιόδωρη, ούτε να ρωτάει κάτι δίχως να κρύβει συμφέρον, ούτε, φυσικά, να πεθαίνει. Το μόνο που ήξερε να κάνει –με απίστευτο ζήλο– ήταν να προφυλάγεται. Κυρία Βάλντεμαρ, την έλεγα εγώ.